

საქართველოს ეკონომიკის ტრანსფორმაციის გეოეკონომიკური ასპექტები

საქართველო ახალი გამოწვევების წინაშე

მსოფლიო (სამყარო) სწრაფად და თვისებრივად იცვლება. უკანასკნელ წლებში მან განვითარების ახალი ნიშნები შეიძინა. გლობალიზაცია, როგორც მოვლენა აღქმადია, როგორც პროცესი, განვითარების განმსაზღვრელი ფაქტორი გახდა. მიმდინარე კატაკლიზმების ფონზე, როცა ძველი და ახალი პრობლემები ერთულ კვანძებად ჩამოყალიბდა, სწრაფად ცვალებადი გარემო ახალ-ახალ გამოწვევებს აყენებს. საზოგადოებას უჭირს გაერკვეს პრობლემების მრავალფეროვნებაში და მათი გადაწყვეტის სწორი მიდგომები განსაზღვროს.

ტრანსფორმაციულმა პროცესებმა ქვეყნების განვითარების ტრადიციული სტრატეგიებიც შეცვალა. რეალობა (ყოფიერება) განსხვავებული თავისებურებით გამოჩნდა. სტრატეგიული ხედვის არეალი გაფართოვდა და უფრო მრავალმხრივი დატვირთვა შეიძინა.

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოებრივი მიზნების განხორციელების ალტერნატიული წყაროები, მოტივაციური მიდგომების მრავალფეროვნება ართულებს პრიორიტეტების სწორად განსაზღვრას, განვითარებაში სტაბილურობის მიღწევის რეალური საშუალებების შერჩევის პროცესს, **მკაფიოდ გამოიკვეთა ინტეგრაციის (როგორც ასეთის) როლი სახელმწიფოების განვითარების სტრატეგიის განსაზღვრაში - დღეს გლობალური პროცესები და რეგიონული ინტეგრაციული ნაკადები ნებისმიერი ქვეყნისთვის განვითარების უმთავრესი ორიენტირია. ეს თავისებურება (ეგზოგენური და ენდოგენური ფაქტორების ურთიერთმოქმედებით განპირობებული) ახალ პარადიგმებს სთავაზობს სუვერენულ სახელმწიფოს, რომლის ტრადიციული ფუნქციების შეცვლის (სრულყოფის) აუცილებლობა თავად ტრანსფორმაციული პროცესების ლოგიკიდან გამომდინარეობს. სახეზეა ტენდენცია: სუვერენული სახელმწიფოს ზე სახელმწიფოებრივ და ქვეყნის შიდა სტრუქტურებზე ზოგიერთი ფუნქციის დელეგირების გაღრმავების პროცესი. ამის კარგი მაგალითია ევროკავშირი.**

ნიშანდობლივია, რომ ინტეგრაციული პროცესების ადეკვატურად სახელმწიფო იძენს ახალ ფუნქციებსაც. **კერძოდ, გლობალური და რეგიონული პროცესების რეგულირების, საერთაშორისო სტრუქტურებთან თანამშრომლობის, გეოპოლიტიკურ და გეოეკონომიკურ სივრცეში ფართოდ მანევრირების, ინტეგრაციულ პროცესებში ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესების დაცვის და სხვ. ფუნქციებს.**

აღსანიშნავია, რომ გლობალურმა პროცესებმა განაპირობეს საერთაშორისო კაპიტალის, მსოფლიო ფინანსური ბაზრების, ტრანსნაციონალური კორპორაციების,

ნოდარ ჭითანაშვილი,
ეკონომიკის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი,
სოფლის მეურნეობის
მეცნიერებათა აკადემიის
აკადემიკოსი

ბანკების ფორმირება - ფუნქციონირება. ბიზნესმა ამით უზარაუბა გლობალიზაციის გამოწვევას და მას დროსა და სივრცეში საკუთარი განვითარების ადეკვატური ფორმებიც შესთავაზა.

რას შესთავაზებს სახელმწიფო გლობალიზაციის გამოწვევებს? როგორც მსოფლიო პრაქტიკა გვიჩვენებს, უნდა ვივარაუდოთ, რომ სუვერენული ქვეყნები ურთიერთკავშირების ადეკვატური ფორმების გამოყენებით, ერთობლივად შეეცდებიან დროის გამოწვევებს უზარაუბონ. ამ შემთხვევაში თვისებრივად ახალ დატვირთვას შეიძენს სახელმწიფოს როლი და ადგილი ინტეგრაციულ კავშირებში. ამასთან გასათვალისწინებელია, რომ პოსტსოციალისტურ სივრცეში ახალი ტიპის სახელმწიფოს, სამოქალაქო საზოგადოების და საბაზრო ეკონომიკური სისტემის ჩამოყალიბების რთული პროცესი ნინააღმდეგობრივია და უშუალოდ განიცდის როგორც გარე, ასევე შიდა ფაქტორების გავლენას.

სოციალისტური სისტემის მყისიერად დაშლის შედეგად, გლობალიზაციის პროცესები დაჩქარდა და მან სტიქიურად (რეგულირების გარეშე) გაფართოება-გაღრმავების განუსაზღვრელი შესაძლებლობები შეიძინა, ხელი შეუწყო ძველი და ახლად შექმნილი პრობლემების გამთლიანებას და თვისებრივად ახალი გარემო ჩამოყალიბდა. ტრანსფორმაციულ პროცესებში მოულოდნელად ჩაბმული პოსტსოციალისტური სივრცის ქვეყნები მოუმზადებლნი შეხვდნენ ახალ გამოწვევებს. ასევე, განვითარებულ ქვეყნებსაც არ აღმოაჩნდათ პოლიტიკური ნება ადეკვატურად ეპასუხათ ახალი გამოწვევებისთვის. უფრო მეტიც, მათ საკუთარ ეკონომიკურ ინტერესებს დაუქვემდებარეს პოსტსოციალისტური ქვეყნების გარდაქმნების სტიქიურად დაწყებული პროცესი და შესთავაზეს (თავს მოახვიეს) დროსთან არაადეკვატური რეკომენდაციები (მაგალითად, „ვაშინგტონის კონსესუსი“ — „შოკური

თერაპია“, მონეტარში და სხვ.).

ერთპოლუსიანი ცენტრის პირობებში მსოფლიოს განვითარების პროცესმა, რომელიც უფრო წინააღმდეგობრივი გახდა, გამოიწვია ლოკალური ომებიც, სხვადასხვა ფერის ე.წ. რევოლუციებიც, ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისებიც, სახეშეცვლილი დიქტატურაც, ამასთან აღზევდა ინფორმაციული ინდუსტრიის შესაძლებლობები, გაღრმავდა გეოპოლიტიკური რადიკალური ცვლილებებიც, თითქოს რეგულირებადი გახდა ინტერესების კონსოლიდაციის პროცესი. საბოლოოდ, კაცობრიობა მზად არ აღმოჩნდა ეპასუხა დროის ახალი გამოწვევებისათვის.

ნიშანდობლივია, რომ თანამედროვე მსოფლიოში გლობალიზაციის შედეგად დაფიქსირდა ეკონომიკის განვითარების პროცესის სახელმწიფოს საზღვრებიდან გასვლის ტენდენცია, რაც რეალურად გულისხმობს ინტეგრაციული კავშირების ინტენსიფიკაციის შეუქცევად ხასიათს (ეკონომიკური საზღვრები პირობითი საზღვრებია, რომლებიც არ ემთხვევა სახელმწიფოს საზღვრებს). დღეს ინტეგრაციული პროცესები ფაქტობრივად ასრულებს განვითარების ლოკომოტივის ფუნქციას. ამიტომ, როგორც აღინიშნა, ნებისმიერი ქვეყნისთვის, მით უმეტეს, ისეთი პატარა

ქვეყნისთვის, როგორც საქართველოა, ინტეგრაციული პროცესი განვითარების ორიენტირია, ეკონომიკის საკუთარი პოტენციალის მაქსიმალურად გამოყენებისათვის „სტრატეგიული რესურსია“. ასეთივე როლის შეასრულებს პოტენციალი აქვს ზენაციონალურ სისტემებსაც (ორგანიზაციულ წარმონაქმნებს), რომლებიც ინტეგრაციის ფონზე ყალიბდება. მიუხედავად იმისა, რომ ისინი კონკრეტული სახელმწიფოს იურისდიქციას უშუალოდ არ ექვემდებარებიან, გლობალურ სივრცეში ნაციონალური ინტერესების დაცვის ფუნქციას ასრულებენ. ასეთი პრაქტიკა მკვიდრდება საკრედიტო-საფინანსო, სანარმოო და სავაჭრო სფეროებში.

ამრიგად, გლობალიზაციისა და რეგიონული ფრაგმენტაციის პროცესების გადაკვეთაზე ჩამოყალიბდა ფაქტორთა ის ერთობლიობა, რომლის

დროული შეცნობით და ეფექტიანად ამოქმედებით სუვერენულ სახელმწიფოს შეუძლია გლობალურ პროცესებთან ადაპტირება და საკუთარი (სტრატეგიული) ინტერესების შესაბამისად ინტეგრაციული პროცესების (და არა მხოლოდ საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით) მიზანმიმართული რეგულირება.

გეოეკონომიკა – საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვანი ფაქტორი

ტერმინი „გეოეკონომიკა“ XX საუკუნის 80-იან წლებში პირველად გამოიყენა ედუარდ ლუტტვაკმა (აშშ ნაციონალური უსაფრთხოების საბჭოს კონსულტანტი). მისი აზრით, სოციალისტური სისტემის დაშლის შემდეგაც სახელმწიფოებს შორის დაპირისპირება გრძელდება, მაგრამ მან უფრო შენიღბული ფორმა მიიღო - სამხედრო-სტრატეგიული სფეროდან გადაინაცვლა ეკონომიკურ სიბრტყეზე. გეოპოლიტიკა შეცვალა გეოეკონომიკამ, რომელიც მისი აზრით, მოითხოვს დამუშავდეს ეკონომიკური თავდაცვის თუ შეტევების ისეთი წესი (ხერხები), რომლებიც უზრუნველყოფენ გამარჯვებას, რათა საკუთარი ქვეყნის მოსახლეობის ყველაზე მეტი ნაწილი საუკეთესოდ დასაქმდეს და საჭიროებისას ეს შეიძლება გაკეთდეს ნებისმიერი ქვეყნის (იგულისხმება დამარცხებული) ხალხის ხარჯზე¹.

ამრიგად, წინა პლანზეა წამოწეული სახელმწიფო პოლიტიკის ეკონომიზაციის პრობლემა. ეს ნიშნავს პოლიტიკური ამოცანების გადანყვეტას ეკონომიკური მეთოდებით, როცა ქვეყნის განვითარების სტრატეგიის ვექტორის განსაზღვრაში დომინანტია ეკონომიკური და არა პოლიტიკური, იდეოლოგიური ან ძალოვანი მიდგომები (გეოპოლიტიკაასეთ მიდგომას სწორად მიიჩნევს, ხოლო სამხედრო კომპონენტი მას იცავს. ამით იკვრება ორიენ-

ტაცია - კვანძი, კონკრეტული სიტუაციების შესაბამისად). ასეთი მიდგომით ერთხელ კიდევ დასტურდება, რომ მსოფლიო განვითარების ცენტრალური ვექტორი **გლობალიზაციაა**, ხოლო მისი მნიშვნელოვანი მხარეა **რეგიონალიზაცია**. ამიტომ სწორედ რეგიონის დონეზეა საჭირო სუვერენული სახელმწიფოს ახალი როლისა და ფუნქციების სწორად გააზრება.

ნიშანდობლივია, რომ დასახელებულ ავტორს ეკუთვნის ტერმინი „ტურბოკაპიტალიზმი“, რომელიც მისივე განმარტებით² არის დღევანდელი კაპიტალიზმი, რომლის დროსაც მსოფლიო ეკონომიკის ინფორმატიზაციისა და გლობალიზაციის მეშვეობით, პროცესები მიმდინარეობს უფრო სწრაფად. ამასთან წარმოიშობა

1 Economics. iht. imo2u/file.a2title(6803/odf)

2 იქვე

ახალი ტიპის უთანასწორობა. საშუალო კლასი თანდათანობით ღარიბდება, რადგანაც რისკები იზრდება. უფრო უარესია მდგომარეობა განვითარებად ქვეყნებში, სადაც „ტურბოკაპიტალიზმი“ ქმნის პირობებს იმისათვის, რომ მდიდარმა ფენებმა ფეხქვეშ მოაქციონ მთელი ეკონომიკა და ეროვნული სიმდიდრე. რაც აუარესებს დანარჩენი მოსახლეობის ცხოვრებას. „**ტურბოკაპიტალიზმი**“ ინვესტს ახალი სახის გეოეკონომიკურ კონფლიქტებს. ავტორის ეს ვარაუდი უკანასკნელ წლებში გამართლდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისი, რომლის შედეგებმა მოამზადა შესაბამისი პირობები არსებული პარადიგმე-

გალითად, აზია-წყნარი ოკეანეთი - იმის მაგალითად, თუ როგორ შეიძლება რაციონალურად იქნას გამოყენებული დასავლეთის ტექნოლოგიები ადგილობრივ ტრადიციებთან შეხამებით. აღნიშნული პოლუსების ფუნქციონირება გვიჩვენებს იმას, რომ გლობალიზაცია (ფართო გაგებით ცენტრალიზაცია) და რეგიონალიზაცია (ფართო გაგებით დეცენტრალიზაცია) თავსებადი პროცესებია და ერთიანი მთლიანობითი სისტემის შემადგენელი ნაწილები. ისინი ერთმანეთს ავსებენ, ურთიერთგანპირობებულობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევიან და ქმნიან განვითარების ერთიან სისტემა-პროცესს.

ერთი მხრივ, რეგიონული გაერთიანებები გლობალიზაციის როგორც პროცესის სუბიექტები არიან და მძლავრ იმპულსებს აძლევენ კონკრეტულ სივრცეში პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას. **მეორე მხრივ,** ისინი ცდილობენ გლობალიზაციის, როგორც პროცესის, „ერთპიროვნული ლიდერის“ ოპონენტები იყვნენ და რეალურად განახორციელონ განსაკუთრებულ პოლუსებად ჩამოყალიბების იდეა. ასეთი დამოკიდებულების ფონზე ყალიბდება ორი პროცესის ურთიერთმელწევის დონე, რაც განვითარების ტენდენციების უფრო რეალურად პროგნოზირების საშუალებას იძლევა. ეს ნიუანსი (თვისებურე-

ბის შესაცვლელად.

გეოეკონომიკას, ანუ პოლიტიკური ამოცანების ეკონომიკური მეთოდებით გადაწყვეტას, რატომ ეძლევა უპირატესობა? იგივე ავტორის აზრით, გეოპოლიტიკისა და გეოეკონომიკის შედარებისას **ვაჭრობის მეთოდი ცვლის სამხედრო მეთოდს, ასევე თავისუფალი კაპიტალი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ცეცხლით შექმნილი ძალა, სამოქალაქო ინოვაციები უფრო არსებითია, ვიდრე სამხედრო-ტექნიკური განვითარება,** საბაზრო მექანიზმის გამოყენება უფრო ძლიერია, ვიდრე სამხედრო გარნიზონების და ბაზების ფლობა! ასეთი პოზიცია ობიექტურად ხსნის გეოეკონომიკის ფილოსოფიის დედააზრს, ამიტომ კომენტარებს არ საჭიროებს.

ამჟამად მსოფლიოში სამი გეოეკონომიკური პოლუსის - **ჩრდილო-ამერიკული, დასავლეთ-ევროპული და აზიურ-წყნაროკეანეთის** - ფუნქციონირება განსაზღვრავს გლობალიზაციისა და რეგიონალიზაციის წინააღმდეგობრივი პროცესების მასშტაბს, თავისებურებებს, დინამიზმს. ნიშანდობლივია, რომ პირველზე მოდის მსოფლიო მშპ-ის 21%, მეორეზე -20, ჩინეთზე - 12 და იაპონიაზე - 7,5%. აღსანიშნავია, რომ დასახელებულ პოლუსებს ფორმირებისა და სტრატეგიის ერთმანეთისგან განსხვავებული იდეოლოგია გააჩნიათ. რამდენადაც ვიცით, **აშშ აღიარებულია თავისუფალი მენარმეობის მოდელად, ევროპა-ინტეგრაციის მა-**

ბა) ყოველმხრივ ყურადღებას საჭიროებს. მაგალითად, რეგიონალიზაცია მნიშვნელოვანწილად ასრულებს რა „ფილტრის ფუნქციას“, იძლევა საშუალებას რეგიონულ გაერთიანებებში (ალიანსებში) უფრო მოხერხდეს ეროვნული თავისებურებების (ტრადიციების) შენარჩუნება, და ამით მრავალფეროვნების, როგორც განვითარების უმნიშვნელოვანესი პირობის ეფექტიანად გამოყენება.

ინტეგრაციის ასეთ ხარისხს აქვს განსაკუთრებული თეორიულ-მეთოდოლოგიური დატვირთვა. **ერთი მხრივ,** მსოფლიოში მიმდინარე გლობალური პროცესები, **მეორე მხრივ,** მისი რეგიონული ფრაგმენტაცია (მსოფლიოს კონკრეტულ სივრცეში ინტეგრირებული სისტემის, როგორც მთელის (მსოფლიოს) ორგანული ნაწილის ჩამოყალიბება-ფუნქციონირება) ნათლად აჩვენებს მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების მრავალმხრივ ხასიათს და შესაბამისად მათი რეგულირების მრავალვარიანტულობის პერსპექტივას.

საქართველო XX საუკუნის 90-იან წლებში მსოფლიო გეოეკონომიკური გადაწარმოების პროცესში აღმოჩნდა. საბჭოთა სოციალისტური ეკონომიკური სისტემა, რომელიც სამეურნეო ურთიერთობების ინტერნაციონალიზაციის მაღალი დონით გამოირჩეოდა, სპონტანურად დაინგრა. ცენტრალიზებული დაგეგმვისა და მართვის პრინციპებზე ჩამოყალიბებული სამეურნეო კოოპერაციის რთული სისტემა პარალიზებული აღმოჩნდა. გარდაქმნების პროცესი სტიქიურად დაიწყო,

1 დასახელებული წყარო

რამაც ლოგიკურად გამოიწვია წარმოების მოცულობის მკვეთრი დაცემა. მშპ 1994 წელს 1990 წელთან შედარებით შემცირდა 27,8%-მდე. ეკონომიკურმა დეპრესიამ დიდი გავლენა მოახდინა პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. გაღრმავდა ეთნოკრიზისებიც. **ორი პროცესი:** ძველი სამეურნეო კავშირების მოშლა და ახლის (ჯერ კიდევ ილუზიებით წარმოდგენილის) ჩამოყალიბება და ეკონომიკის საბაზრო პრინციპებზე გარდაქმნა ერთდროულად დაიწყო. ობიექტურ და სუბიექტურ მიზეზთა გამო ქვეყანა ასეთი ამოცანის შესრულებისთვის მზად არ აღმოჩნდა. ეკონომიკა სისტემურმა კრიზისმა მოიცვა. ბუნებრივია, წარმოების მოცულობის მკვეთრმა შემცირებამ განაპირობა სოციალური პრობლემების უკიდურესი გამწვავება. **შიმშილი, უმუშევრობა, უნიგნურობა, ავადმყოფობა, უთანასწორობა** როგორც მწვავე პრობლემები მნიშვნელოვნად აფერხებს საზოგადოებრივ პროგრესს. 2013 წელს საქართველოს სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობები ჰქონდა 134 ქვეყანასთან. საგარეო-სავაჭრო ბრუნვამ შეადგინა 10 784 მლნ. დოლარი. მათ შორის ექსპორტმა - 2909 მლნ. დოლარი. იმპორტი აღემატება ექსპორტს 2,7 ჯერ. უარყოფითმა სალდომ შეადგინა 4965 მლნ დოლარი. ევროკავშირის ქვეყნებთან ურთიერთობებში ექსპორტმა შეადგინა 27%. მთელი ბრუნვის 35% მოდის დსთ-ს ქვეყნებზე. 2013 წლიდან გაუმჯობესდა რუსეთთან სავაჭრო ურთიერთობები.

განვიღო პერიოდში უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა „ევროპა-აზიის სატრანსპორტო დერეფნისა“ და „ენერგეტიკული დერეფნის“ (ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის, ბაქო-თბილისი-ერზრუმის, ბაქო-სუფსის მილსადენები) ამოქმედებას. მათი ფუნქციონირებით საქართველომ შეიძინა ევროპა-აზიის ქვეყნების ეკონომიკური ინტერესების დაბალანსების ხელშემწყობი ქვეყნის ფუნქცია. საქართველო აქტიურად მონაწილეობს საერთაშორისო ეკონომიკური სტრუქტურების საქმიანობაში. იგი არის ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრი. თანამშრომლობს საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან, მსოფლიო ბანკთან და სხვ. იგი ორიენტირებულია ევროკავშირთან ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავება-გაძლიერებაზე. ამას ადასტურებს მასთან ასოცირების შეთანხმებაზე ხელმოწერა.

როგორც ჩანს საქართველოსთვის გეოეკონომიკა რეალურად იძენს მასშტაბურ მნიშვნელობას და ევროპისა და აზიის ქვეყნების განვითარების პერსპექტივით იძლევა საფუძველს განვიხილოთ იგი, როგორც განვითარების სტრატეგიული რესურსი.

გლობალურ პროცესებთან ადაპტირებისათვის პირველ რიგში საჭიროა ხელი შევუწყოთ ისეთი გარემოს შექმნას, რომ მოხერხდეს ბუნებრივ-საწარმო

პირობების, ე.წ. მთვლემარე რესურსების (მათ შორის ინტელექტუალური, რაც გენეტიკურად ჩამოყალიბებული ფენომენია ეფექტიანად და მიზანმიმართულად გამოყენება, ახალი ტექნოლოგიების, წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის მეთოდების დანერგვა, განათლების, მეცნიერების უპირატესი განვითარება და სხვ.). **საქართველოს აქვს უნიკალური ტრადიციული რესურსი - ზოგად ქართული კულტურა, რომელიც ყოველთვის განმსაზღვრელი იყო ცივილიზაციათა ურთიერთობებში.**

ამრიგად, საქართველოს, რომელიც განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების გეოეკონომი-

კური ინტერესების ობიექტია, აქვს რესურსები და, რაც მთავარია, ისტორიული შანსი, თვითგანვითარება წარმართოს არა მხოლოდ საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით, არამედ მსოფლიო თანამეგობრობის აქტიური მხარდაჭერითაც.

ქვეყანამ სწორად უნდა განსაზღვროს დროის გამოწვევების შესაბამისი გეოეკონომიკური სტრატეგია. მისი ამოსავალი საწყისი უნდა იყოს პოლიტიკური ამოცანების გადაწყვეტა, უპირატესად, გრძელვადიანი ეკონომიკური მეთოდებით, არსებული ეროვნული სიმდიდრის რაციონალური გამოყენება, მეურნეობის კონკურენტუნარიანობის პირობების შექმნით, სატრანსპორტო და ენერგეტიკული დერეფნების პოტენციალის მაქსიმალური ამოქმედება, ცივილიზაციათა ურთიერთობებში ქართული კულტურის როლის გაძლიერება და სხვ.

**საქართველოს ეკონომიკა
ევრაზიის სივრცეში**

საქართველოს გეოეკონომიკური უპირატესობის სიბრტყეზე მკაფიოდ გამოჩნდა განვითარების ალტერნატიული პერპექტივა: **მომავალში ქვეყანა დარჩეს მსოფლიოს ჩამორჩენილ პერიფერიად, თუ მზარდი გეოეკონომიკური უპირატესობა საკუთარი იდენ-**

ტურობისა და თავისთავადობის განმტკიცებისთვის მიზანმიმართულად გამოიყენოს.

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს გეოეკონომიკურ უპირატესობას თავისი ისტორიული წინაპირობები გააჩნია. კერძოდ, საქართველო ისტორიული თვალსაზრისით ორ ძლიერ ფენომენს - **ევროპულსა და აზიურს** ეყრდნობა. ნიშანდობლივია, რომ ევროპული და აზიური მენტალიტეტი, ტრადიციული ფილოსოფიით, ფასეულობებითა და ცხოვრების წესით ერთმანეთისგან თვისებრივად განსხვავებულია. ეს მკაფიოდ აისახა ქვეყნების როგორც ზოგად კულტურაზე, ასევე, სოციალურ-ეკონომიკურ სისტემებზე. **ერთი მხრივ, პროტესტანტული ეთიკა, და, მეორე მხრივ, აზიური წარმოების წესით განსაზღვრული პარადიგმები.** მკაფიოდ გამოიკვეთა პრობლემის - ეკონომიკისა და სახელმწიფოს ურთიერთდამოკიდებულების - განსხვავებული კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური მიდგომებიც. ეს რეალურად აისახა აზიის ქვეყნების (იაპონიის, ჩინეთის, ინდოეთის, სამხრეთ-კორეის, სინგაპურის, „პატარა ვეფხვების“ გამოცდილებაზე, რომელიც ეფუძნება ცენტრალიზაცია - დეცენტრალიზაციის თავსებადობის პრინციპს და არა მხოლოდ ერთ-ერთ მათგანს).

ამრიგად, საქართველო დგას ევროპისა და აზიის განსხვავებული ეკონომიკური პარადიგმების (ტენდენციების) მიჯნაზე, სადაც პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესი (როგორც ასეთი) განსაზღვრავს თანაარსებობის წესებს. მან ფაქტიურად შეიძინა ევროპისა და აზიის ქვეყნების ეკონომიკურ ინტეგრაციაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სუბიექტის ფუნქცია. ამასთან, იგი ბუფერული სივრცეა, რომელშიც თვისებრივად ახალ გარემოსთან ადაპტირების (თავსებადობის) პროცესი ნაკლები წინააღმდეგობებით ვითარდება. დიდი დატვირთვა აქვს იმას, რომ ქართული ფენომენი ზემოთდასახელებული ორივე შემადგენლის არითმეტიკულ ჯამზე მეტი სიდიდეა, ე.ი. თვისებრიობაა, ამრიგად, იგი ევრაზიული ფენომენია, ქართველი კი ევრაზიელი. მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის თავისებურება, რომ

დასავლეთისთვის (ევროკავშირი, აშშ) საქართველო მიმზიდველია და მისაღები მათ ფასეულობებთან სიახლოვის გამო, ხოლო მთლიანად აზიის ქვეყნებისთვის მათი საერთო (საზიარო) ისტორიული ფესვების გამო. ამიტომ მნიშვნელოვანია ნდობის ფაქტორი.

გეოეკონომიკის, როგორც საქართველოს სტრატეგიული რესურსის გამოყენების თვალსაზრისით, ყურადღებას იპყრობს კავკასიის ერთიანი ეკონომიკური სივრცის (ბაზრის) ფორმირების პერსპექტივა. მხედველობაში მაქვს პირველ ეტაპზე სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების (საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის) ეკონომიკური ინტეგრაცია, შემდგომში მისი გაღრმავება ირანის, თურქეთის, რუსეთის (ძირითადად მისი ჩრდილო კავკასიის სუბიექტები) მონაწილეობით. ასეთი ეკონომიკური სივრცის შექმნას რიგი უპირატესობები გააჩნია: პოლიტიკური სტაბილიზაციის რეგიონი უცხოური ინვესტიციების დაბანდების მიმზიდველი ობიექტი გახდება, რაციონალურად წარიმართება ენერგეტიკის განვითარება, რეკრეაციული რესურსების ათვისება, ინფრასტრუქტურის მოდერნიზაცია. შეიქმნება ერთობლივი სანარმოები, საფინანსო, საკრედიტო სტრუქტურები, გაღრმავდება კულტურისა და მეცნიერების სფეროში თანამშრომლობა და სხვ.

რაც მთავარია, თანდათანობით მომზადდება პირობები კავკასიის რეგიონული ეკონომიკური მოდელის შესაქმნელად, რომელიც დაეფუძნება კავკასიის ხალხების შრომითი გამოცდილების, მეურნეობის გაძლიერების, თვითმმართველობის, სოლიდარობის, სამართლიანობის, ეკონომიკური ჰუმანიზმის, ტოლერანტობის პრინციპებს. ამ შემთხვევაში ევროპა-აზიის ქვეყნების ინტერესების გაფართოების არეალიც ახალი შინაარსით დაიტვირთება. მსოფლიო მიიღებს ეკონომიკური ინტერესების დაბალანსების **ერთ-ერთ პოლუსს** - კავკასიის პოლუსს, რომელიც ამჟამად მსოფლიოში ფუნქციონირებად **სამ გეოეკონომიკურ (ჩრდილო-ამერიკული („ნაფტა“), ევროპული (ევროკავშირი) და აზიურ წყნარი ოკეანეთის პოლუსებთან ერთად**

თვისებრივად შეცვლის (დაბალანსების თვალსაზრისით) გლობალიზაციისა და რეგიონალიზაციის წინააღმდეგობრივ პროცესებს და ყოველმხრივ ხელს შეუწყობს ეკონომიკური ინტერესების დაბალანსებას. ასეთი უნიკალური როლი საქართველოს საუკუნეების განმავლობაში ჰქონდა (ისტორიული „აბრეშუმის გზა“), მაგრამ პოლიტიკური სიტუაციების ცვალებადობის გამო ეპიზოდურად ასრულებდა. ამ როლის გათანამედროვეობა დროის მოთხოვნების შესაბამისად მსოფლიოში მიმდინარე წინააღმდეგობრივი პროცესებით აიხსნება.

ბუნებრივია, დაისმება კითხვა: საქართველოსათვის ზემოთაღნიშნული როლი (ფუნქცია) რამდენად თავსებადია ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებით აღებული ვალდებულებების შესრულებასთან?

შეიძლება ცალსახად ითქვას, რომ თავსებადია. მთავარია, სწორად შეფასდეს განვითარების თანამედროვე ტენდენციები, კანონზომიერებანი.

რეალურად რასთან გვაქვს საქმე? **ევროკავშირის** სავაჭრო ეკონომიკური ურთიერთობები აქვს **ნაფტასთან, წყნარი ოკეანეთის ქვეყნებთან, დსთ-ს** ქვეყნებთან (მათ შორის რუსეთთან) ყველა მხარისათვის მისაღები ინტერესების გათვალისწინებით. ამასთან **ევროკავშირი** ორ დაპირისპირებულ მხარესთან **აშშ** და **რუსეთთანაც** ვაჭრობს („ცხელ გულზე“ მიღებული სანქციები პოლიტიკური ზემოქმედების დროებითი ფორმაა).

ამ კონტექსტში განვიხილოთ საქართველო და სამხრეთ კავკასიის ეკონომიკური სივრცის ფორმირების საკითხი. **საქართველოს** ეკონომიკა მჭიდრო ინტეგრაციაშია **აზერბაიჯანთან, სომხეთთან**, რომელიც ევროკავშირისთვის მიუღებელი **ევრაზიის საბაჟო კავშირის** წევრია. ამასთან კარგი ურთიერთობა აქვს სტრატეგიულ მოკავშირე **რუსეთთან** დაპირისპირებულ **აშშ** და **ევროკავშირის ქვეყნებთანაც**. ამასთან საქართველოს სავაჭრო ბრუნვის 55% მოდის დსთ-ს ქვეყნებთან. უკანასკნელ პერიოდში გაუმჯობესდა სავაჭრო ურთიერთობები რუსეთთანაც (დიპლომატიური ურთიერთობების შეწყვეტის ფონზე). ასეთია ქვეყნების განვითარების ისტორიული თავისებურება, რომელიც თანამედროვე მსოფლიოში ჩამოყალიბდა. მეტიც, მოხერხდა საქართველოს ისტორიულ მტრებთან თურქეთთან და ირანთან კეთილმეზობლური ურთიერთობების ჩამოყალიბება.

რატომ უნდა შეუშალოს ხელი ევროკავშირში შესვლამ საქართველოს ჰქონდეს ეკონომიკური ურთიერთობები (მიზანშეწონილობის შემთხვევაში) სხვა ქვეყნებთან, თუნდაც მათთანაც, ვინც ევროკავშირის მეგობრად არ მოიაზრება?

ჩემი აზრით, ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმება საქართველოს ეკონომიკას აძლევს რეალურ შესაძლებლობას ინტენსიურად განვითარდეს და თავი დააღწიოს ქრონიკულ ჩამორჩენას. ეკონომიკური მიზანშეწონილობიდან გამომდინარე **ერთი მხრივ, ევროკავშირთან, მეორე მხრივ, მომავალში ე.წ. ევრაზიის საბაჟო კავშირის ქვეყნებთან, მესამე მხრივ,**

შუა აზიის ქვეყნებთან, ჩინეთთან, იაპონიასთან, ასევე თურქეთთან, ირანთან ურთიერთობათა ინტენსიობა საქართველოსთვის უნიკალური როლის გამრავალფეროვნების (საერთო ინტერესების დაცვით) ახალ შესაძლებლობას ქმნის. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ინტეგრაციული პროცესების ერთიან „**კარკასულ სისტემაში**“ მოქცევა და მასში საქართველოს ეკონომიკის აქტიურად ჩართვა ეკონომიკურ პოლუსებს შორის ურთიერთობების გაჯანსაღებას ხელს შეუწყობს და სამხრეთ კავკასიას, უპირველეს ყოვლისა უფრო მიმზიდველს გახდის. **ასეთი საქართველო სჭირდება გლობალურ პროცესებში მონაწილე როგორც სუპერ, ასევე სატელიტ და განვითარების შედარებით დაბალ დონეზე მდგომ ქვეყნებსაც.** რაც მთავარია, თავად საქართველოს სჭირდება ასეთი პოლიტიკურ-ეკონომიკური სივრცე საკუთარი ისტორიული როლის შესრულებისთვის. მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის, რომ 500 მილიონიან ევროპას რამდენიმე მილიარდიან აზიასთან ეკონომიკურ ურთიერთობებში სჭირდება საქართველო (სამხრეთ კავკასია, კავკასია) როგორც ბუფერული სივრცე. ამ როლის შესრულებისთვის თვისებრივად უნდა გარდაიქმნას ეროვნული ეკონომიკა. აუცილებელია ეგზოგენურ და ენდოგენურ ფაქტორთა ერთობლიობა მიზანმიმართულად იქნას გამოყენებული ეკონომიკის ეფექტიანობის ამაღლებისთვის. ამისთვის საჭიროა მიზნების, ამოცანების, პრობლემების სისტემატიზაცია, პრიორიტეტების და მათი რეალიზაციის ეტაპების, მექანიზმების განსაზღვრა.

ჩემი აზრით, საქართველოს უნდა ჰქონდეს გრძელვადიან პერიოდზე გათვლილი ეკონომიკის მდგრადი განვითარების პროგრამა, რომელზეც აისახება ევროპა-აზიის სატრანსპორტო დერეფნისა და ენერგეტიკული დერეფნის განვითარების პერსპექტივების გათვალისწინებით ქვეყნის ტერიტორიაზე საერთაშორისო ავტომაგისტრალის, რკინიგზის, საზღვაო და საჰაერო ტრანსპორტის განვითარების ამოცანები. უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ანაკლიის საზღვაო პორტისა და აეროპორტის მშენებლობას.

ასევე მიზანშეწონილია თბილისი-წნორი-აზერბაიჯანის რკინიგზის შემდგომი გაფართოება, რაც ავტომაგისტრალთან ერთად მნიშვნელოვნად ხელს შეუწყობს კახეთის რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას.

პერსპექტიულად მიმაჩნია რკინიგზის სადგურ ინგირთან მიმდებარე ტერიტორიაზე (ინგირ-გალის მონაკვეთი) თანამედროვე სტანდარტების დონეზე თავისუფალი ეკონომიკური (სავაჭრო) ზონის ფორმირება-ფუნქციონირება, მას მრავალმხრივი უპირატესობა ექნება. იგი ანაკლიის საზღვაო და აეროპორტებთან, საერთაშორისო რკინიგზისა და ავტოტრანსპორტის მაგისტრალებთან სიახლოვით, აფხაზეთის რეგიონთან ეკონომიკური ინტეგრაციით, რუსეთის (მისი კავკასიის სუბიექტების) ეკონომიკური თანამშრომლობის პერსპექტივით სატრანზიტო დერეფნის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რგოლის ფუნქციას შეასრულებს.